

isolatie van lokale mierenpopulaties kan leiden tot een inkrimping van het verspreidingsgebied van de betreffende soorten. Voor soorten die weinig kieskeurig zijn met betrekking tot hun woongebied (eurytope soorten), is de betekenis van de kalkgraslanden gering, omdat deze soorten ook buiten de reservaten kunnen leven en een leeg gebied vanuit omringend gebied kunnen bevolken, maar voor thermofiele soorten zijn de kalkgraslanden als warmte-eilanden op te vatten. Vooral voor thermofiele soorten met een slecht verspreidingsvermogen zullen de hervestigingskansen in gebieden waar populaties zijn uitgestorven gering zijn. Dit geldt ook voor soorten die parasitair leven in de nesten van miersoorten die slechts in geringe dichtheden voorkomen. Het betreft hier soorten die ofwel gedurende hun gehele leven van andere soorten afhankelijk zijn, ofwel gedurende een gedeelte ervan (resp. permanente en tijdelijke sociaalparasieten). Verder is gebleken dat het verband tussen het oppervlak van het kalkgrasland en het aantal miersoorten dat er voorkomt niet erg duidelijk is en dat dit samenhangt met het verschil in beheer dat er wordt gevoerd. Het dichtgroeien van een open graslandvegetatie, het verruigen van de vegetatie door bemesting, het verwijderen van kalkstenen en een sterke betreding werken verarmend op de mierenfauna.

Summary

The invertebrate fauna of the chalk grasslands of South Limburg.
Ants (Hymenoptera, Formicidae) II.

1. Ten chalk grassland reserves in South Limburg were sampled using pitfall traps and hand-collection (MABELIS en TURIN, 1982). Differences in ant faunas are partly explained by differences in site exposure, annual rainfall, ground configuration and management practices (DE BOER, 1983). However, the question arises as to whether isolation and area size also influence the composition and diversity of the ant faunas.

2. Isolation of local populations can lead to local extinction and, as a consequence, to the reduction of species distribution areas. Chalk grasslands are of less importance to eurytopic species as they are not restricted to the reserves and can migrate to other areas more easily than stenotopic species, e.g. thermophilic species. For these species chalk grasslands may be considered as 'thermal islands'. The chances of re-establishment in areas where populations have become extinct are especially low for those thermophilic species with poor dispersal capabilities.

3. There is no clear correlation between grassland area and the number of ant species found there; the variables do not form a homogeneous group (fig. $r_{10} = +0.78$, omitting Bemelerberg, $r_9 = +0.41$ $P > 0.05$). This weak correlation is mainly due to differing management practices in the areas.

4. The effect of past soil fertilization, the impact of nutrients from neighbouring fields, regeneration of the grasslands into woodlands, stone removal to facilitate mowing, and heavy trampling (by horses) will all tend to impoverish the ant faunas.

Literatuur

- BOER, D. DE, 1983. De invertebratenfauna van de Zuidlimburgse kalkgraslanden; Mieren I. Natuurhist. Maandblad. 72 (1): 5 - 12.
- BOOMSMAN, J.J. en A. LEUSINK, 1981. Weather conditions during nuptial flights of four European ant species. Oecologia 50: 236-241.
- BRUSSAARD, L. en W. VAN DER WEIJDEN, 1980. Biogeografie van eilanden, Intermediair 16(18): 9-17, 16(9): 49-55.
- BUSSCHINGER, A., 1975. Die Ameisenfauna des Bausenberges, der Nordöstlichen Eifel und Voreifel, Beiträge Landespflege Rhld.-Pfalz 4: 251-273.
- ELMES, G.W. 1974. The spatial distribution of a population of two ant species living in limestone grassland. Pedobiol. 14: 412-418.
- GÖSSWALD, K., 1938. Grundsätzliches über parasitische Ameisen unter besonderer Berücksichtigung der abhängigen Koloniegründung von *Lasius umbratus* Nyl., Z. wiss. Zool. 151: 101-148.
- GÖSSWALD, K., 1952. Über Versuche zur Verwendung von Hilfsameisen zwecks Vermehrung der nützlichen kleinen Roten Waldameise, Z. ang. Ent. 34 (1): 1-44.
- KANNOVSKI, P.B., 1959. The flight activities and colony founding behavior of bog ants in southeastern Michigan, Insectes Sociaux 6: 115-162.
- KING, T.J., 1977. The plant ecology of ant-hills in calcareous grassland. J. Ecol. 65(1): 235-278.
- MABELIS, A.A. en J.C.F. MABELIS-JONKERS, 1978. Verspreiding van mieren in kalkrijke gebieden van Zuid-Limburg (Hym., Formicidae). Ent. Ber. 38: 165-168.
- MABELIS, A.A. en H. TURIN, 1982. De invertebratenfauna van de Zuid-Limburgse kalkgraslanden; Beheer. Natuurhist. Maandbl. 71 (12): 199 - 206.
- PEAKIN, G.J. en G. JOSENS, 1978. Respiration and energy flow. In: Production ecology of ants and termites, Cambridge Un. Press: 111-163.
- WASMANN, E., 1910. Über gemischte Kolonien von *Lasius*-Arten. Zool. Anz. 35: 129-141.

Hamstermelding uit Roermond

A.J.W. Lenders

Groenstraat 106, Melick

In oktober 1982 ontving ik een brief van Liesbeth Aalsma uit Roermond met de vraag of het dier dat op een bijgevoegde foto stond afgebeeld een echte wilde Hamster kon zijn. De brief vermeldde verder dat het dier was aangetroffen in een kelder van een woonhuis in de Zandberghstraat te Roermond. De bewoners van het huis hadden het zeer "agressieve" beest

doodgeslagen en daarna gefotografeerd. Dit alles had zich afgespeeld in november 1979. Recentelijk was de foto weer boven water gekomen en in het bezit geraakt van de briefschrijver. Het dier op de foto bleek inderdaad een wilde Hamster te zijn (fig. 1). Om de grootte van het dier aan te geven had men er een luciferdoozje bijgelegd. Uit de afbeelding blijkt dat we

mogelijk te maken hebben met een nog niet volwassen exemplaar. Volgens de bewoners van het betreffende huis is het beest waarschijnlijk door een rooster bij de voordeur in de kelder terecht gekomen.

Het betreft hier in tweeërlei opzicht een interessante melding. Het is voor zover mij bekend de meest noordelijke vindplaats in het tegenwoordige ver-

Figuur 1. De bewoners hadden het zeer "agressieve" beest doodgeslagen en daarna, met een luciferdoosje ernaast, gefotografeerd.

spreidingsgebied van de Hamster in Nederland. Het dier is aangetroffen in kilometerhok 58.44.53; alle andere recente Hamstermeldingen komen uit zuiderlijk gelegen uurhokken (zie LENDERS en PELZERS, 1982).

HUSSON (1949) maakt melding van een Hamster die in 1945 gevangen schijnt te zijn in het gehucht Straat te Maasniel (kilometerhok 58.45.51). Deze vindplaats ligt op ongeveer gelijke hoogte als de vindplaats te Roermond. Oudere verspreidingsgegevens geven Hamstermeldingen aan uit Boukoul (gem. Swalmen) in 1911 en Arcen (gem. Arcen en Velden) in 1917 (HUS-SON, 1957). Daarnaast meldt van der Zanden in 1947 een Hamster in het centrum van Eindhoven. Dit dier moet echter hoogst waarschijnlijk als een ontsnapt of aangevoerd exemplaar worden beschouwd (VAN DER ZANDEN, 1947).

De Hamster uit Roermond moet gerekend worden tot de populatie van het Linnerveld. Deze groep is eerder door mij beschreven (LENDERS, 1981). De meest noordelijke vindplaats van een hamsterburcht in deze populatie ligt hemelsbreed ongeveer 4 km. van de Roermondse vindplaats af. Dit is voor Hamsters beslist geen onoverbrugbare afstand. Interessant hierbij is wel dat het dier de Roer moet zijn overgestoken. Ten noorden van de Roer zijn recentelijk geen Hamsters aangetroffen.

Een ander bijzonder aspect aan de melding is het feit dat het dier gevangen werd in een vrij dichtbevolkte woonwijk in het oudere gedeelte van Roermond. Onder normale omstandigheden zullen Hamsters niet zo snel een stad binnendringen. De mogelijkheden om aan voedsel te komen zijn daar klein en ze zullen dus liever bij

hun nachtelijke trektochten in een landbouwgebied blijven. Alleen bij overbevolking in een bepaalde streek gaan de Hamsters ongericht trekken. De dichtheden zijn dan zo groot dat de dieren met honderdtallen door het wegverkeer gedood worden. Tijdens deze Hamsterplagen kunnen de Hamsters inderdaad boerderijen, dorpen en steden binnentrekken en daar alle bereikbare voedsel verorberen (GRULICH, 1978). Deze Hamsterexplosies zullen echter veelal optreden in het centrum van het verspreidingsgebied (Midden-Europa). De kans dat een dergelijk verschijnsel optreedt in West-Europa is naar mijn mening erg klein.

Hieruit mag men overigens niet concluderen dat Hamsters door de mens bewoonde gebieden vermijden. Ze zijn zelfs in zekere zin cultuurvolgers. Zo worden vaak genoeg Hamsterburchten aangetroffen in de buurt van boerderijen en in minder dicht bebouwde dorpen. Een goed voorbeeld hiervan is de Hamsterpopulatie in en rond het dorp Koningsbosch.

Literatuur

- GRULICH, I. 1978. Standorte des Hamsters (*Cricetus cricetus* L., Rodentia, Mamm.) in der Ostslowakei. Acta Sc. Nat. Brno, 12 (1): 1-42.
- HUSSON, A.M. 1949. Over het voorkomen van de Hamster, *Cricetus cricetus* (L.) in Nederland. Publ. Natuurhist. Gen. Limburg, reeks 11: 13-54.
- HUSSON, A.M. 1957. Faunistische gegevens over de zoogdieren van Zuid-Limburg. Natuurhist. Maandbl., 46 (5-6): 61-81.
- LENDERS, A.J.W. 1981. De meest noordelijke populatie van de Hamster (*Cricetus cricetus* L.), in Nederland bedreigd door de aanleg van rijksweg 73. Natuurhist. Maandbl., 70 (11): 180-182.
- LENDERS, A., en E. PELZERS. 1982. Het voorkomen van de Hamster, (*Cricetus cricetus* (L.)) aan de noordgrens van zijn verspreidingsgebied in Nederland. Lutra, 25 (2): 69-80.
- ZANDEN, G. van der. 1947. Een rat, die geen rat was. Natura, 44: 94.

Korte mededelingen

Poelendag

De Werkgroep Amfibieën en Reptielen Nederland (WARN) organiseert op zaterdag 8 oktober 1983 een "Poelendag". Het belang van kleine, stil-

staande wateren voor amfibieën vormt het thema van deze bijeenkomst. Aan de orde komen onder andere: oorzaken van de afname van het aantal geschikte poelen; eisen waaraan poelen voor de verschillende am-

fibiesoorten moeten voldoen; wettelijke, financiële en technische aspecten van aanleg en onderhoud van poelen; met nieuwe of herstelde poelen behaalde resultaten.

Met name met betrekking tot het laat-